

Ekonomisko un Sociālo lietu Padome

Izplatīšana: Vispārēja

2021.gada 30.marts

Oriģināls: angļu valodā

Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja

Noslēguma secinājumi par Latvijas Republikas otro kārtējo ziņojumu*

1. Komiteja savā 13., 15. un 17. sanāksmē (sk. E/C.12/2021/SR.13, 15 un 17), kas COVID-19 pandēmijas dēļ notika virtuāli, 2021. gada 23., 24. un 25. februārī izskatīja Latvijas Republikas otro kārtējo ziņojumu (E/C.12/LVA/2), un 2021. gada 5. martā tās 27. sanāksmē pieņēma šos noslēguma secinājumus.

A. Ievads

2. Komiteja atzinīgi vērtē dalībvalsts otrā kārtējā ziņojuma iesniegšanu, kā arī papildu informāciju, kas sniegta atbildēs uz jautājumu sarakstu (E/C.12/LVA/RQ/2). Komiteja augstu vērtē konstruktīvo dialogu ar dalībvalsts starpministriju delegāciju.

B. Pozitīvie aspekti

3. Komiteja atzinīgi vērtē dalībvalsts īstenotos likumdošanas, institucionālos un politikas pasākumus, lai uzlabotu ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību īstenošanu, kā norādīts šajos noslēguma secinājumos. Komiteja jo īpaši atzinīgi vērtē valsts klimata pārmaiņu plānus un stratēģiju, kā arī ievērojamo uzlabojumu attiecībā uz sieviešu piekļuvi nodarbinātības iespējām. Tā atzinīgi vērtē arī vairāku starptautisko cilvēktiesību nolīgumu, tostarp 2010. gada 1. marta Konvencijas par personām ar invaliditāti un 2013. gada 26. marta Eiropas Sociālās hartas (pārskatītās redakcijas), ratificēšanu.

C. Bažas un ieteikumi

Pakta piemērošana nacionālā līmenī

4. Komiteja atzinīgi novērtē dalībvalsts sniegtos judikatūras piemērus, kuros Satversmes tiesa ir tieši atsaukusies uz Pakta 9., 11., 12. un 13. pantu, kā arī Komitejas Vispārējiem

*Pieņemts Komitejas sešdesmit devītajā sesijā (2020. gada 15. februāris – 5. marts).

komentāriem Nr. 13, 14 un 19. Tomēr Komiteja ar bažām norāda, ka atsevišķas Paktā garantētās tiesības nav pilnībā iekļautas Satversmē, piemēram, tiesības uz darbu un tiesības uz adekvātu dzīves līmeni (2. panta 1. punkts).

- 5. Komiteja iesaka dalībvalstij pilnībā iekļaut visas Paktā garantētās tiesības savā tiesību sistēmā, lai to konstitucionālais rangs būtu līdzvērtīgs pārējām cilvēktiesībām un pamatbrīvībām. Tā arī iesaka dalībvalstij turpināt darbu pie tiesnešu, advokātu un prokuroru izglītošanas saistībā ar Paktu un ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību nodrošināšanu ar tiesvedības palīdzību. Komiteja vēlas vērst dalībvalsts uzmanību uz tās Vispārējo komentāru Nr. 9 (1998) par Pakta piemērošanu nacionālā līmenī.**

Nacionālā cilvēktiesību aizsardzības institūcija

- 6. Komiteja ar gandarījumu atzīmē faktu, ka Tiesībsarga birojs ir pilnvarots saņemt sūdzības par ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību pārkāpumiem, taču tā pauž bažas, ka Tiesībsarga birojam trūkst pietiekamu resursu, lai pilnībā īstenotu šīs pilnvaras, tostarp izmeklētu un izskatītu sūdzības par diskrimināciju saistībā ar ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību pieejamību (2. panta 1. punkts).**
- 7. Komiteja iesaka dalībvalstij turpināt īstenot pasākumus Tiesībsarga biroja darbības efektivitātes un neatkarības uzlabošanai, ņemot vērā Nacionālo Cilvēktiesību aizsardzības institūciju globālās alianses 2015. gada martā sagatavotos apsvērumus un ieteikumus. Dalībvalstij turpmāk būtu jānodrošina pietiekamu cilvēkresursu, tehnisko un finanšu resursu piešķiršana Tiesībsarga birojam, lai tas pilnībā varētu īstenot savas pilnvaras ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību jomā.**

Korupcija

- 8. Neraugoties uz dalībvalsts Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja īstenoto politiku un informatīvajiem pasākumiem, Komiteju uztrauc korupcijas gadījumi, tostarp iepirkumos transporta, būvniecības un atkritumu apsaimniekošanas jomā, kā arī nelikumīgas finanšu plūsmas, kas var negatīvi ietekmēt ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību īstenošanu (2. panta 1. punkts).**
- 9. Komiteja iesaka dalībvalstij pastiprināt tās centienus apkarot korupciju, nelikumīgas finanšu plūsmas un ar tām saistīto nesodāmību, tostarp izmeklēt augsta līmeņa korupcijas gadījumus un saukt personas pie atbildības. Tā arī iesaka dalībvalstij turpināt uzlabot tiesu varas neatkarību, stiprinot tās spēju efektīvi apkarot korupciju, kā arī Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja un valsts prokuroru spēju veikt izmeklēšanu un darboties neatkarīgi.**

Klimata pārmaiņas

- 10. Komiteja atzinīgi novērtē dalībvalsts stratēģijas klimata neitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam, Nacionālā Enerģētikas un klimata plāna līdz 2030. gadam un Nacionālā plāna par pielāgošanos klimata pārmaiņām līdz 2030. gadam pieņemšanu. Tomēr Komiteja pauž bažas, ka dalībvalsts nespēs sasniegt savu nacionāli noteikto ieguldījumu saskaņā ar Parīzes nolīgumu un mērķus attiecībā uz siltumnīcefekta gāzu emisiju**

samazināšanu, jo īpaši ņemot vērā paredzētās gāzu emisijas saistībā ar zemes izmantošanu, zemes izmantojuma maiņu un mežsaimniecību (2. panta 1. punkts).

11. Komiteja iesaka dalībvalstij pastiprināt tās centienus mazināt klimata pārmaiņu radīto nelabvēlīgo ietekmi uz ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, tostarp īstenojot pasākumus, lai sasniegtu savu nacionālā līmenī noteikto ieguldījumu saskaņā ar Parīzes nolīgumu un īstenotu pāreju uz siltumnīcefekta gāzu nulles līmeņa emisijas ekonomiku līdz 2050. gadam. Komiteja vēlas vārst dalībvalsts uzmanību uz tās paziņojumu par klimata pārmaiņām un Paktu (E/C.12/2018/1), kas pieņemts 2018. gada 8. oktobrī.

Diskriminācijas aizliegums

12. Komiteja novērtē grozījumus dalībvalsts normatīvajā regulējumā, kas paredz diskriminācijas aizliegumu, personai veicot saimniecisko darbību par atlīdzību. Tomēr Komiteja pauž bažas, ka trūkst visaptveroša normatīvā regulējuma par diskriminācijas aizliegumu, kā arī politikas, kuras mērķis ir nodrošināt vienlīdzīgu un nediskriminējošu pieeju visām ekonomiskajām sociālajām un kultūras tiesībām. Komiteju arī uztrauc ziņotie gadījumi par aizspriedumiem un diskrimināciju ādas krāsas, valodas, reliģijas, nacionālās vai etniskās izcelsmes, seksuālās orientācijas un dzimuma identitātes dēļ, kā rezultātā tiek apgrūtināta sociāli nelabvēlīgo un atstumto personu grupu pieeja ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām (2. panta 2. punkts).

13. Komiteja iesaka dalībvalstij:

(a) **pieņemt un īstenot visaptverošu normatīvo regulējumu un politiku diskriminācijas novēršanai, lai nodrošinātu vienlīdzīgu pieeju visām ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām bez diskriminācijas, ņemot vērā Komitejas Vispārējo komentāru Nr. 20 (2009) par diskriminācijas aizliegumu ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību īstenošanā;**

(b) **īstenot efektīvus pasākumus, lai cīnītos pret aizspriedumiem un diskrimināciju ādas krāsas, valodas, reliģijas, nacionālās vai etniskās izcelsmes, seksuālās orientācijas un dzimuma identitātes dēļ un sekmētu sociāli nelabvēlīgo un atstumto personu grupu pieeju ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, īpašu uzmanību pievēršot nodarbinātībai, veselībai un izglītībai;**

(c) **sistemātiski apkopot statistikas datus, kas atspoguļotu apmēru, kādā sociāli nelabvēlīgās un atstumtās personas un grupas bauda Paktā garantētās tiesības.**

Romu kopienas pārstāvji

14. Neraugoties uz to, ka dalībvalsts cenšas sekmēt romu kopienas pārstāvju pieeju ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, Komiteja pauž bažas, ka romu kopienas pārstāvji turpina saskarties ar stigmatizāciju un plaši izplatīto diskrimināciju, jo īpaši saistībā ar pieeju publiskajiem pakalpojumiem (2. panta 2. punkts).

15. Komiteja iesaka dalībvalstij pastiprināt tās centienus sekmēt romu kopienas pārstāvju sociālo un ekonomisko integrāciju, īpašu uzmanību pievēršot romu sievietēm un bērniem. Komiteja jo īpaši iesaka dalībvalstij stiprināt tās politikas pasākumus, tostarp pieņemot un īstenojot nacionālo romu integrācijas stratēģiju, ņemot vērā sociālekonomiskās atšķirības un diskrimināciju, ar ko romu kopienas

pārstāvji saskaras saistībā ar pieeju publiskajiem pakalpojumiem, nodarbinātības iespējām, adekvātam mājoklim, izglītībai un veselības aprūpei. Tāpat Komiteja iesaka dalībvalstij aktīvi novērst pret romu tautības iedzīvotājiem vērsto stigmatizāciju un aizspriedumus, tostarp īstenojot informatīvas kampaņas.

Nepilsoņi

- 16.** Komiteja atzinīgi vērtē faktu, ka 2019. gadā ir stājies spēkā likums “Par nepilsoņa statusa piešķiršanas izbeigšanu bērniem”, kas attiecas uz bērniem, kuri ir dzimuši pēc 2020. gada, kā arī dalībvalsts progresu, naturalizējot Latvijā dzīvojošās personas bez pilsonības, kuras ir uzskatāmas par atsevišķai juridiskajai kategorijai piederošām personām “nepilsoņi”. Tomēr Komiteja pauž bažas, ka 2021. gadā dalībvalstī joprojām ir apmēram 209,000 nepilsoņu un nepilsoņi joprojām tiek diskriminēti, tostarp saistībā ar iespējām īstenot ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības (2. panta 2. punkts).
- 17.** Komiteja iesaka dalībvalstij pastiprināt tās centienus sekmēt piekļuvi naturalizācijai un likvidēt šo atsevišķo juridisko kategoriju, tādējādi pakāpeniski samazinot to personu skaitu, kurām nav pilsonības, un visbeidzot panākot, ka valstī vairs nav nevienas personas bez pilsonības. Komiteja iesaka dalībvalstij arī īstenot mērķtiecīgus pasākumus, lai personām ar nepilsoņa statusu tiktu nodrošināta nediskriminējoša pieeja ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, tostarp vienlīdzīgām iespējām un attieksmi nodarbinātībā.

Patvēruma meklētāji un bēgļi

- 18.** Komiteju uztrauc patvēruma meklētāju, bēgļu un alternatīvās aizsardzības saņēmēju zemais integrācijas līmenis sabiedrībā un šo personu ierobežotās iespējas īstenot noteiktas ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības. Komiteja jo īpaši uzsver augsto nabadzības līmeni patvēruma meklētāju, bēgļu un alternatīvās aizsardzības saņēmēju vidū, jo viņiem sniegtie sociālie pabalsti joprojām ir krietni zem nabadzības sliekšņa (2. panta 2. punkts).
- 19.** Komiteja iesaka dalībvalstij izstrādāt patvēruma meklētāju, bēgļu un alternatīvās aizsardzības saņēmēju sociālās un ekonomiskās integrācijas stratēģiju, kas sekmētu nediskriminējošu pieeju publiskajiem pakalpojumiem, kā arī paredzētu mērķtiecīgu atbalstu saistībā ar valodas apguvi, atbilstošu mājokli un darba meklēšanu. Tā arī iesaka dalībvalstij īstenot mērķtiecīgus pasākumus, lai pasargātu šīs personas no nabadzības un nodrošinātu, ka tām nepieciešamības gadījumā ir pieejami sociālās aizsardzības pasākumi, kas ir pietiekami, lai šīm personām nodrošinātu atbilstošu dzīves līmeni.

Dzimumu līdztiesība

- 20.** Komiteja atzinīgi vērtē dalībvalsts centienus risināt dzimumu nevienlīdzības jautājumus, tostarp tās izstrādāto dzimumu līdztiesības politiku, plānus un programmas, kā arī progresu saistībā ar sieviešu pārstāvniecību vadošajos amatos un viņu piekļuvi zinātnes jomai un dalību tajā. Neskatoties uz to, Komiteja pauž bažas, ka joprojām ir novērojama dzimumu nevienlīdzība attiecībā uz darba samaksu un vairums sieviešu joprojām ir nodarbinātas nozarēs ar zemu atalgojumu, tostarp viesmīlības un mājsaimniecības pakalpojumu jomā. Komiteja arī ir nobažījiesies par to, ka, neskatoties uz dalībvalsts centieniem, sievietes joprojām ir nepietiekami pārstāvētas augstos un ar lēmumu

pieņemšanu saistītos amatos gan privātajā, gan publiskajā sektorā, tostarp civildienestā (3. pants).

21. Komiteja iesaka dalībvalstij pastiprināt tās centienus samazināt dzimumu nevienlīdzību attiecībā uz darba samaksu vīriešiem un sievietēm, samazinot vertikālo un horizontālo darba tirgus segregāciju pēc dzimuma, tostarp rīkojot informatīvas kampaņas, izglītojošus pasākumus un mācības vienlīdzīgu karjeras iespēju jautājumos. Komiteja iesaka dalībvalstij arī veicināt lielāku sieviešu pārstāvību visos valsts pārvaldes līmeņos, jo īpaši augstos un ar lēmumu pieņemšanu saistītos amatos, kā arī turpināt sekmēt sieviešu iecelšanu vadošajos amatos privātajā sektorā. Komiteja šajā sakarā arī atsaucas uz ieteikumiem, ko sniegusi Sieviešu diskriminācijas izskaušanas komiteja (CEDAW/C/LVA/CO/4-7).

Bezdarbs

22. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka laika posmā no 2012. gada līdz 2019. gadam neoficiālās nodarbinātības līmenis dalībvalstī ir pazeminājies par 55 procentiem un bezdarba līmenis no 15 procentiem 2012. gadā ir samazinājies līdz 6,5 procentiem 2019. gadā. Neskatoties uz dalībvalsts centieniem, Komiteja pauž bažas, ka:

(a) dažos reģionos joprojām ir ierobežotas nodarbinātības iespējas, jo saimnieciskā darbība galvenokārt koncentrējas Rīgā un tai vistuvākajos reģionos;

(b) bezdarbs joprojām nesamērīgi ietekmē konkrētas personu grupas, tostarp romu kopienas pārstāvjus, nepilsoņus, mazākumtautību pārstāvjus, personas virs 50 gadiem un personas ar invaliditāti;

(c) 2018. gadā Darba likumā izdarītie grozījumi paredz vājāku darbinieku tiesību aizsardzību, tostarp gadījumos, kad darba līgumu izbeidz darba devējs (6. pants).

23. Komiteja iesaka dalībvalstij:

(a) turpināt darbu pie bezdarba, tostarp ilglaicīga bezdarba, līmeņa samazināšanas visos dalībvalsts reģionos;

(b) turpināt sekmēt romu kopienas pārstāvju pieeju nodarbinātības iespējām, tostarp īstenojot mērķtiecīgus pozitīvus pasākumus un sekmējot viņu pieeju tehniskās un profesionālās izglītības iespējām, kā arī nodrošināt, ka programmas romu kopienas pārstāvju integrācijai darba tirgū neveicina šo personu koncentrēšanos mazkvalificētos darbos vai ēnu ekonomikā;

(c) īstenot pasākumus, lai nodrošinātu, ka dalībvalsts tiesību akti un politika valodas jautājumos ne tieši, ne netieši nediskriminē mazākumtautību pārstāvjus saistībā ar viņu pieeju nodarbinātības iespējām;

(d) turpināt risināt problēmas saistībā ar piekļuvi nodarbinātības iespējām, ar kurām saskaras personas, kuras vecākas par 50 gadiem;

(e) sekmēt personu ar invaliditāti pieeju nodarbinātības iespējām, tostarp īstenojot īpašus pagaidu pasākumus, piemēram, paredzot kvotas, radot stimulus darba devējiem, lai viņi pieņemtu darbā personas ar invaliditāti, un nodrošinot šīm

personām saprātīgu darba vietu gan privātajā, gan publiskajā sektorā un visās ekonomikas nozarēs kopumā;

(f) **konsultējoties ar sociālajiem partneriem, apsvērt Darba likuma pārskatīšanu, lai nodrošinātu atbilstošu darbinieku tiesību aizsardzību, tostarp gadījumos, kad darba līgumu uzteic darba devējs.**

Minimālā darba alga

- 24.** Komiteja novērtē to, ka dalībvalstī nesen tika palielināta minimālā darba alga. Tomēr Komiteja pauž bažas, ka minimālā alga joprojām nav pietiekama, lai nodrošinātu darbiniekiem un viņu ģimenēm pienācīgu dzīves līmeni, un tā netiek regulāri pielāgota dzīves dārdzībai (7. pants).
- 25.** Komiteja iesaka dalībvalstij periodiski pārskatīt minimālo algu, konsultējoties ar sociālajiem partneriem, lai to pielāgotu dzīves dārdzībai, tādējādi nodrošinot darbiniekiem un viņu ģimenēm pienācīgu dzīves līmeni. Komiteja vēlas vērēt dalībvalsts uzmanību uz tās Vispārējo komentāru Nr. 23 (2016) par tiesībām uz taisnīgiem un labvēlīgiem darba apstākļiem.

Drošība un veselības aizsardzība darbā

- 26.** Neskatoties uz datiem, kas liecina par darba traumu un ar darba vietu saistītu nāves gadījumu skaitu samazināšanos pēdējos gados, Komiteja joprojām ir nobažījusies par lielo ar darbu saistīto nelaiemes gadījumu, jo īpaši smagu un nāvējošu nelaiemes gadījumu skaitu un ar darbu saistīto nāves gadījumu koncentrēšanos ražošanas, transporta un uzglabāšanas, kā arī vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nozarē (7. pants).
- 27.** Komiteja iesaka dalībvalstij divkārtot tās centienus samazināt ar darbu saistīto traumu un nāves gadījumu skaitu, pievēršot uzmanību nozarēm ar visaugstāko nelaiemes gadījumu īpatsvaru, tostarp vairojot darba devēju un darbinieku izpratni par drošību darba vietā, nodrošinot efektīvāku drošības pasākumu ieviešanu darba vietā un pastiprinot pārbaudes darba vietās, tostarp mazās un vidējās darba vietās un neformālajā nozarē. Komiteja iesaka dalībvalstij arī apsvērt Starptautiskās Darba organizācijas (ILO) 1993. gada konvencijas Nr. 174 par lielu nelaiemes gadījumu darbā novēršanu ratificēšanu.

Sociālā drošība

- 28.** Komiteju uztrauc sociālās drošības programmām piešķirtā valsts līdzekļu apjoma samazināšanās, un tā norāda, ka valsts pensija nav pietiekama un joprojām ir zem relatīvā nabadzības sliekšņa. Komiteja ir nobažījusies, ka minimālais sociālais atbalsts, kas personām tiek sniegts darba nespējas, invaliditātes, bezdarba vai vecuma nespējas gadījumā, ir pārāk mazs un nav pietiekams, lai nodrošinātu tā saņēmējiem pienācīgu dzīves līmeni (9. pants).
- 29.** Komiteja iesaka dalībvalstij:

(a) **palielināt tās budžetu sociālās drošības jomai;**

pasargātu no nabadzības, kam viņi ir pakļauti, zaudējot ienākumus COVID-19 pandēmijas rezultātā;

(c) īstenot efektīvus pasākumus, lai garantētu mērķtiecīgu atbalstu personu grupām, kuras nesamērīgi skar nabadzība, jo īpaši bērniem, viena vecāka ģimenēm, vecāka gadagājuma cilvēkiem, personām ar invaliditāti, migrantiem un romu kopienas pārstāvjiem;

(d) pievērst uzmanību Komitejas 2001. gada 4. maija paziņojumam par nabadzību un Paktu (E/C.12/2001/10).

Tiesības uz pienācīgu mājokli

34. Komiteja atzīst, ka saskaņā ar tās Nacionālo attīstības plānu 2021. – 2027. gadam dalībvalsts ir apņēmusies uzlabot sociālo mājokļu pieejamību. Tomēr Komiteja pauž bažas par cenas ziņā pieejamu mājokļu trūkumu un sociālo mājokļu nepietiekamību, norādot, ka saskaņā ar pieejamo informāciju tie veido mazāk par 1 procentu no mājokļu fonda. To arī uztrauc lielais ilgtermiņa bezpajumtnieku īpatsvars dalībvalstī un tas, ka, neskatoties uz pašvaldību centieniem nodrošināt bezpajumtniekiem ārkārtas izmitināšanu, nav ieviesti pasākumi šo personu pārejai uz pagaidu un pastāvīgu mājokli (11. pants).

35. Komiteja iesaka dalībvalstij uzlabot atbilstošu un cenas ziņā pieejamu mājokļu pieejamību, jo īpaši palielinot sociālo mājokļu piedāvājumu un atbalstu mājokļu iegādei. Tā arī iesaka dalībvalstij pievērsties bezpajumtniecības pamatcēloņiem un rast ilgtermiņa risinājumus bezpajumtniekiem.

Mājokļa aizsardzība

36. Komiteja pauž bažas, ka likumprojekts “Dzīvojamo telpu īres likums”, ko drīzumā plānots pieņemt, ņemot vērā, ka likumprojekts Saeimā izskatīts trešajā lasījumā, būtiski vājina īrnieku tiesības, un izīrētāji būs tiesīgi vērsties tiesā, pieprasot izlikt īrniekus no dzīvojamām telpām bezstrīdus kārtībā.

37. Komiteja iesaka dalībvalstij uzraudzīt jauno tiesību aktu ietekmi un, konsultējoties ar visām ieinteresētajām pusēm, tostarp īrniekiem, veikt atbilstošos pasākumus, lai līdzsvaroti novērstu iespējamo negatīvo ietekmi uz īrnieku tiesībām. Komiteja iesaka tiesām veikt proporcionālītes analīzi, kad tā pieņem lēmumu par īrnieku izlikšanu no dzīvojamām telpām, un sadarboties ar sociālo dienestu, lai īrnieki, kuri sarežģītu apstākļu dēļ nespēj apmaksāt īri, nepaliktu bez mājokļa.

Veselības aprūpes pieejamība

38. Komiteja pauž bažas, ka valsts veselības aprūpes sistēmai ir raksturīgi proporcionāli iekšzemes kopproduktam (IKP) zemi izdevumi, kas turpina samazināties, ilgs gaidīšanas laiks uz konsultācijām pie speciālista, lieli pacientu līdzmaksājumi par veselības aprūpi, kā arī nepietiekams skaits ārstu un medmāsu, jo īpaši lauku rajonos. Komiteju uztrauc arī tas, ka personām ar invaliditāti nav pieejami veselības pakalpojumi un informācija visā dalībvalstī (12. pants).

39. Komiteja iesaka dalībvalstij:

- (a) palielināt valsts izdevumus par veselības aprūpi proporcionāli iekšzemes kopproduktam (IKP), lai pakāpeniski nodrošinātu tiesību uz veselības aprūpi pilnvērtīgu īstenošanu;
- (b) paplašināt valsts apmaksāto veselības aprūpes pakalpojumu klāstu, lai mazinātu lielo pacientu līdzmaksājumu īpatsvaru;
- (c) mobilizēt vairāk resursu, lai pieņemtu darbā ārstus un medmāsas, jo īpaši valsts un reģionālās slimnīcās, tādējādi saīsinot gaidīšanas laiku uz konsultāciju pie speciālistiem;
- (d) nodrošināt veselības aprūpes infrastruktūras, pakalpojumu un informācijas pieejamību ikvienai personai, jo īpaši personām ar invaliditāti.

Veselības aprūpe COVID-19 pandēmijas kontekstā

40. Komiteja atzinīgi vērtē dalībvalsts delegācijas sniegto informāciju par plāniem nodrošināt piekļuvi bezmaksas vakcīnām pret COVID-19 visiem Latvijas iedzīvotājiem neatkarīgi no viņu uzturēšanās vai dokumentu statusa. Tā atzīmē dalībvalsts centienus apturēt COVID-19 izplatību un sniegt pacientiem nepieciešamo medicīnisko aprūpi. Tomēr Komiteju uztrauc tas, ka nepietiekamais ieguldījums valsts veselības aprūpes sistēmā pēdējos gados ir negatīvi ietekmējis dalībvalsts gatavību efektīvi un operatīvi risināt COVID-19 pandēmijas radīto situāciju. Turklāt Komiteja norāda, ka dalībvalsts līdz šim nav aktīvi popularizējusi viedokli par visaptverošu, vienlīdzīgu un cenas ziņā pieejamu piekļuvi COVID-19 vakcīnām un zālēm reģionālajās un starptautiskajās organizācijās, kurām dalībvalsts ir pievienojusies (2. un 12. pants).

41. Komiteja iesaka dalībvalstij:

- (a) nodrošināt, ka pandēmijas laikā veselības aprūpes resursi gan publiskajā, gan privātajā sektorā tiek mobilizēti un nodrošināti visiem iedzīvotājiem, lai nodrošinātu visaptverošu un koordinētu veselības aprūpes darbību krīzē;
- (b) stiprināt tās centienus sekmēt visaptverošu un vienlīdzīgu pieeju COVID-19 testiem, ārstēšanai un vakcinācijai;
- (c) regulāri apkopot un izplatīt publiski ticamu informāciju un statistikas datus par COVID-19 pandēmiju, tostarp informāciju par vakcīnām;
- (d) īstenot pasākumus, lai nodrošinātu, ka veselības aprūpes resursu ierobežojumi COVID-19 pandēmijas rezultātā būtiski neietekmē pārējo veselības aprūpes un citu pakalpojumu sniegšanu, tostarp pakalpojumus personām ar jau esošām saslimšanām, kā arī pakalpojumus saistībā ar garīgās veselības aprūpi un seksuālās un reproduktīvās veselības aprūpi;
- (e) izmantot reģionālajās un starptautiskajās organizācijās, kurām dalībvalsts ir pievienojusies, visus iespējamus līdzekļus, lai popularizētu viedokli par visaptverošu, vienlīdzīgu un cenas ziņā pieejamu piekļuvi vakcīnām un zālēm pret COVID-19, tostarp paredzot iespēju atbalstīt Pasaules Tirdzniecības organizācijas priekšlikumu

īslaicīgi atteikties no intelektuālā īpašuma tiesībām saistībā ar vakcīnām, vismaz kamēr turpinās pandēmija;

(f) pievērst īpašu uzmanību Komitejas Vispārējā komentāra Nr. 25 (2020) 82. punktam par zinātni un ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, kā arī diviem Komitejas paziņojumiem, proti, 2020. gada 6. aprīļa paziņojumam par COVID-19 pandēmiju un ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām (E/C.12/2020/1) un 2020. gada 27. novembra paziņojumam par visaptverošu un vienlīdzīgu piekļuvi vakcīnām pret COVID-19 (E/C.12/2020/2).

Seksuālā un reproduktīvā veselība

42. Neskatoties uz dalībvalsts progresu mātes un zīdaiņu mirstības līmeņa samazināšanā, Komiteja pauž bažas par sarežģījumiem, ar kuriem sievietes un meitenes saskaņā ar pieejamo informāciju saskaras, cenšoties piekļūt ar seksuālo un reproduktīvo veselību saistītajai informācijai un pakalpojumiem. Komiteju īpaši uztrauc ierobežotā kontracepcijas līdzekļu pieejamība pusaudžu vidū un lielais grūtniecības īpatsvars pusaudžu vecumā (12. pants).

43. Komiteja iesaka dalībvalstij stiprināt tās centienus nodrošināt ar seksuālo un reproduktīvo veselību saistīto pakalpojumu pieejamību un piekļuvi, kā arī pieeju cenas ziņā pieejamiem, drošiem un efektīviem kontracepcijas līdzekļiem un avārijas kontracepcijas līdzekļiem, tostarp pusaudžu vidū. Komiteja iesaka dalībvalstij arī uzlabot visaptverošu, vecumam atbilstošu izglītību par seksuālo un reproduktīvo veselību, tostarp kontracepciju, meitenēm un zēniem pamatskolā un vidusskolā. Komiteja vēlas vērst dalībvalsts uzmanību uz tās Vispārējo komentāru Nr. 22 (2016) par tiesībām uz seksuālo un reproduktīvo veselību.

Garīgā veselība

44. Komiteja atzīst dalībvalsts centienus sekmēt garīgās veselības aprūpes pieejamību saskaņā ar dalībvalsts izstrādāto Garīgās veselības aprūpes pieejamības uzlabošanas plānu 2019.-2020. gadam. Tomēr Komiteju joprojām uztrauc sabiedrībā integrētas garīgās veselības aprūpes ierobežotā pieejamība visā dalībvalstī. Tā arī pauž bažas, ka trūkst izglītota medicīniskā personāla, lai sniegtu pienācīgu aprūpi personām, kurām ir nepieciešama garīgās veselības aprūpe, un personām ar intelektuālās attīstības vai psihosociāliem traucējumiem, tostarp bērnu psihiatru un psihologu (12. pants).

45. Komiteja iesaka dalībvalstij uzlabot profesionālo garīgās veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību, piekļuvi, pieņemamību un kvalitāti. Tā jo īpaši aicina dalībvalsti stiprināt tās centienus pakāpeniski pārtraukt to personu ievietošanu psihiatriskās iestādēs, kurām ir nepieciešami garīgās veselības aprūpes pakalpojumi un kurām ir intelektuālās attīstības un psihosociāli traucējumi, pakāpeniski pārejot uz visaptverošu, integrētu, starpdisciplināru un sabiedrībā integrētu garīgās veselības pakalpojumu sistēmu. Komiteja iesaka dalībvalstij arī palielināt izglītota medicīnas personāla pieejamību, lai nodrošinātu pienācīgu aprūpi personām, kurām nepieciešami garīgās veselības aprūpes pakalpojumi un kurām ir intelektuālās attīstības un psihosociāli traucējumi, tostarp to medicīnas speciālistu pieejamību, kuri ir specializējušies bērnu garīgās veselības jomā.

Tiesības uz izglītību

46. Komiteja ar gandarījumu atzīst obligāto pamatizglītību ieguvušo romu skolēnu īpatsvara pieaugumu dalībvalstī, kā arī pedagogu atalgojuma pieaugumu pēdējos gados, sekojot Komitejas iepriekšējam ieteikumam šajā sakarā (E/C.12/LVA/CO/1, 30., 31., 55. un 56. punkts). Tomēr Komiteju joprojām uztrauc nepietiekamā pirmsskolas izglītības pieejamība dažās pašvaldībās, diskriminācija izglītībā pret bērniem, kuri pieder mazākumtautībām, un migrantu bērniem, kuriem nav dokumentu, kā arī personu ar invaliditāti ievietošana t.s. speciālajās skolās un viņu izslēgšana no vispārējās izglītības un romu bērnu nesamērīgais īpatsvars programmās, kas ir paredzētas personām ar īpašām vajadzībām (13. pants).

47. Komiteja iesaka dalībvalstij:

- (a) turpināt uzlabot izglītības kvalitāti, piešķirot pietiekamus resursus izglītības sektoram, palielinot kvalificēto pedagogu skaitu un uzlabojot infrastruktūru un mācību materiālus;
- (b) garantēt vispārēju piekļuvi pamatizglītībai un stingri pievērsties izglītības nepabeigšanas un pamešanas cēloņu novēršanai, īpašu uzmanību pievēršot nelabvēlīgā situācijā esošiem un sociāli atstumtiem bērniem;
- (c) īstenot efektīvus pasākumus, lai sekmētu vidējās un augstākās izglītības pabeigšanu, īpašu uzmanību pievēršot nelabvēlīgā situācijā esošiem un sociāli atstumtiem bērniem;
- (d) nodrošināt kvalitatīvas pirmsskolas izglītības pieejamību visiem bērniem dalībvalstī neatkarīgi no viņu ģimenes finansiālās situācijas un pašvaldības vai reģiona, kurā viņi dzīvo;
- (e) prioritārā kārtā pastiprināt tās centienus risināt jautājumu par pārmērīgi lielo romu bērnu īpatsvaru speciālās skolās un vispārīzglītojošo skolu speciālajās klasēs, tostarp pārskatot klasifikācijas kritērijus un apstiprinot iekļaujošas un integrējošas izglītības programmas;
- (f) novērst juridiskos un administratīvos šķēršļus uzņemšanai skolā, ar kuriem saskaras migrantu bērni, kuriem nav dokumentu, un īstenot efektīvus pasākumus, lai nodrošinātu šiem bērniem nediskriminējošu piekļuvi izglītībai;
- (g) pieņemt un īstenot saskaņotu iekļaujošas izglītības stratēģiju, lai sekmētu vispārīzglītojošo skolu pieejamību bērniem ar invaliditāti, paredzot pietiekamus cilvēkresursus, tehniskos un finanšu resursus, kā arī nodrošināt pieejamas un iekļaujošas mācību vides, ēkas, mācību materiālus un personalizētu atbalstu.

Mazākumtautību valodas

48. Lai arī ņemot vērā dalībvalsts delegācijas sniegto informāciju par atbalstu mazākumtautību valodu mācīšanai un izglītībai mazākumtautību valodās, Komiteju uztrauc tas, ka pašreizējā valodu politika var radīt diskriminējošu ietekmi uz mazākumtautību grupām piederošām personām saistībā ar viņu ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību īstenošanu, jo īpaši izglītības, nodarbinātības un pakalpojumu pieejamības jomā. Komiteja ņem vērā dalībvalsts delegācijas sniegtos paskaidrojumus par to, ka

izglītības reforma nav diskriminējoša, tomēr Komiteja joprojām ir nobažījies par to, ka nesenie grozījumi Izglītības likumā un Ministru kabineta 2018. gada 21. novembra noteikumos Nr. 716 diskriminē mazākumtautības grupas un rada nepamatotus ierobežojumus mazākumtautību valodu mācīšanai un izglītībai mazākumtautību valodās pirmsskolas izglītībā un pamatzglītībā gan valsts, gan privātās skolās (15. pants).

49. Komiteja iesaka dalībvalstij īstenot atbilstošos pasākumus, lai nodrošinātu, ka tās valodu politika un tiesību akti ne tieši, ne netieši nediskriminē mazākumtautību grupām piederošās personas saistībā ar viņu ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību īstenošanu un nerada šīm personām šķēršļus darba meklēšanai publiskajā un privātajā sektorā. Komiteja iesaka dalībvalstij arī apsvērt tās valodu politikas un tiesību aktu izglītības jomā pārskatīšanu, lai sekmētu mazākumtautību valodu mācīšanu un izglītību mazākumtautību valodās, kā arī nodrošinātu, ka minētais nerada negatīvu ietekmi uz mazākumtautību grupām piederošo bērnu izglītības līmeni.

D. Citi ieteikumi

50. Komiteja aicina dalībvalsti ratificēt Starptautiskā Pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām fakultatīvo protokolu.

51. Komiteja iesaka dalībvalstij pilnībā ņemt vērā tās pienākumus saskaņā ar Paktu un nodrošināt pilnīgu tajā nostiprināto tiesību īstenošanu, kad tā nacionālā līmenī īsteno Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam. Ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšana tiktu būtiski sekmēta, ja dalībvalsts izveidotu neatkarīgus progresu uzraudzības mehānismus un uzskatītu publisko programmu saņēmējus par tiesību subjektiem, kuri var pieprasīt nodrošināt savas tiesības. Īstenojot mērķus pēc līdzdalības, atbildības un diskriminācijas aizlieguma principa, tiktu nodrošināts, ka neviens netiek atstāts novārtā. Šajā ziņā Komiteja vēlas vērēt dalībvalsts uzmanību uz tās paziņojumu par apņemšanos neatstāt nevienu novārtā (E/C.12/2019/1).

52. Komiteja lūdz dalībvalsti plaši izplatīt šos noslēguma secinājumus visos sabiedrības līmeņos, tostarp valsts un pašvaldību līmenī, jo īpaši Saeimas deputātu, valsts ierēdņu un tiesībsargājošo iestāžu vidū, kā arī nākamajā kārtējā ziņojumā informēt Komiteju par dalībvalsts veiktajiem pasākumiem to īstenošanai. Komiteja aicina dalībvalsti sadarboties ar Tiesībsarga biroju, nevalstiskajām organizācijām un citiem pilsoniskās sabiedrības locekļiem, sekojot līdz šo noslēguma secinājumu īstenošanai un konsultējoties nacionālā līmenī pirms nākamā kārtējā ziņojuma iesniegšanas. Turklāt Komiteja iesaka dalībvalstij apsvērt nacionāla līmeņa mehānisma ieviešanu, lai ar Tiesībsarga biroja un pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalību pastāvīgi nodrošinātu secinājumu īstenošanas koordinēšanu un sekošanu līdz notiekošajam.

53. Saskaņā ar kārtību, kādā dalībvalstij ir jāseko līdzī Komitejas pieņemto noslēguma secinājumu īstenošanai, dalībvalsts tiek lūgta 24 mēnešu laikā pēc šo noslēguma secinājumu pieņemšanas sniegt informāciju par 11. punktā (klimata pārmaiņas), 33. punktā (nabadzība) un 41. punktā (veselības aprūpe COVID-19 pandēmijas kontekstā) sniegto ieteikumu īstenošanu.

54. Ņemot vērā Komitejas plānoto paredzamo pārskatīšanas ciklu, dalībvalsts tiks informēta par jauno termiņu, kurā iesniedzams nākamais kārtējais ziņojums, kas aizvietos pašreiz noteikto termiņu, proti, 2026. gada 31. martu. Dalībvalsts saņems

Komitejas jautājumu sarakstu pirms ziņojuma iesniegšanas vismaz vienu gadu pirms jaunā termiņa. Atbildes uz šajā sarakstā minētajiem jautājumiem veidos trešo kārtējo ziņojumu saskaņā ar Pakta 16. pantu. Saskaņā ar ANO Ģenerālās Asamblejas rezolūciju 68/268 vārdu skaits ziņojumā nedrīkst pārsniegt 21,000.

-Teksta beigas-
